

ומה שהביא רבינו הגאון המחבר ז"ל בסוף דבריו הרוב הפוסקים אין סומכים על הכלל הזה שכל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל הלכה כמותו חוץ מערב וכו', יש לי להוסיף שמצאתי בס"ד בחידושים המיוחסים לר"ן על מסכת סנהדרין (ל"א א') שכתב: "כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתו הלכה כמותו כן סוברים רבותינו הצרפתים, ורוב הגאונים חולקים" ע"ש. וע"ע בספר יחי ראובן (מערכת כ' אות י"ג ואילך ובהערותי שם), ובשדי חמד (מערכת כ'), ודברי סופרים (כלל קי"ז), ובאוצר שלום (דמ"ז סע"ב ואילך), ודמשק אליעזר חו"מ (סימן קע"א סק"ב), שהאריכו בכל פרטי כלל זה ונתבאר במק"א בס"ד ואכמ"ל. [עכשיו בא לידי ספר חקת הפסח מרבינו הגאון המחבר ז"ל וראיתי לו שם (סימן תל"ג אות י"א די"א ע"ב) שהאריך בפתגמא דנא וכל רז לא אניס ליה זיע"א וע"ש].

כו. מערכת כ' אות ח'

הגרי"ו טייב ז"ל הביא מחלוקת הפרישה והט"ז ביו"ד (סימן רמ"ב) אם בהקש אמרינן דהמוקש שוה לגמרי למקיש, דלפרישה אין המוקש שוה לגמרי למקיש, אבל דעת הט"ז דהמוקש שוה לגמרי ע"ש. ועיין לגרי"ש נתנון ז"ל בהגהות יד שאל שם בארוכה, ועוד לו בספרו ידות נדרים (סימן רכ"ח יד שאל ס"ק י"ב) שהוכיח מירושלמי נדרים כפרישה, דבירושלמי אמרו דלכך אין פותחין בכבוד רבו משום דהוקש מוראו לשמים והרי רבי אליעזר סובר דפותחין בכבוד אב ואם אלא שמעת מינה כפרישה דלא השוו לגמרי ע"ש, וע"ע לגאון מהרש"ק ז"ל בהגהות חכמת שלמה אה"ע (סימן א') בזה (ודבריו שם מחודשים מאד עיין שם, ובחידושינו בהלכות פר"ו עמדנו ע"ד ואכמ"ל), ושו"ת כוכבי יצחק ח"ב (דקל"ג סע"א) ואכמ"ל.

כז. מערכת ל' אות א'

כתב שם רבינו הגאון ערך השלחן ז"ל: "לא זו אף זו אמרינן בקרא, ולא אמרינן זו ואין צריך לומר זו, וזה לשון רש"י בספר הפרדס (דף כ"ז) דכתיב על פי שנים עדים או שלשה עדים דהוה ליה למימר על פי שלשה עדים או שני עדים דהכי אורחיה דקרא וכו' ע"ש, הרי דדרשינן מדהוה ליה למימר על פי שנים עדים או שני עדים דהוי זו אף זו דהכי אורחיה והשתא דכתיב על פי שנים עדים או שלשה עדים לא אמרינן דהוי זו ואין צריך לומר זו ולכך דרשינן [מכות ו' ב'] מה שנים נמצא קרוב וכו' עכ"ל. והובאו דברי רבינו הגאון ערך השלחן ז"ל בספר שדי חמד (מערכת ל' סוף כלל ב'), והוסיף שם שגם בספר אהל ישרים (מערכת ל' אות מ"ז) כתב כרבינו ז"ל שמדברי ספר הפרדס המיוחס לרש"י ז"ל מתבאר שלא אמרינן במקרא זו ואין צריך לומר זו ע"ש, וע"ע בתוספת יום טוב נגעים (פ"א מ"א) שנראה דפשיטא ליה דדרך הכתוב לכתוב לא זו אף זו ולא בדרך זו ואין צריך לומר זו ע"ש.

מיהו מצאתי בס"ד תנא קדמון דפליג הוא רבינו החזקוני ז"ל שמות (כ"א כ"א) שכתב: "יום או יומים יום שהוא כיומים שהוא מעת לעת, דהא ליכא למימר יומים ממש שאם מיום אחד פטור משני ימים לא כל שכן, ולפי פשוטו אורחיה דקרא למימר הכי זו ואין צריך לומר זו וכמו על פי שנים עדים או שלשה עדים" עכ"ל, והרי להדיא דלא ככתוב בספר הפרדס, וגם מצאתי בס"ד בספר של"ה הקדוש (שער האותיות ערך אמת ואמונה דמ"ג סע"ג) שכתב: "נושא עון הוא החטא שנעשה בזדון והוא לתאבון, ופשע הוא המרד שעושה החטא להכעיס וחטאה הוא השוגג, וזכר שלשה מיני חטאים אלו במדרגה זו השנים הראשונים על דרך לו זו אף זו, והאחרון זו ואין צריך לומר זו אחרי שהוא שוגג" וע"ש, הרי שאף הוא ז"ל ביאר לקרא בדרך זו ואין צריך לומר זו ודו"ק.

ודע דבשדי חמד (שם) כתב: "בספר אברהם אזכור [למהר"א פאלאג'י ז"ל מערכת ל' אות מ"ט] כתב דרך הכתוב לדבר לא זו אף זו ואין דרכו לדבר בזו ואין צריך לומר זו כ"כ בספר התורה והמצוה [לגאון מלבי"ם פרשת משפטים אות מ"ט] ועיין יפה תואר (פרשת צו פ"ז ס"ח) וחנא וחסדא ח"ב (דף מ"ד) וח"ג (דף ל"ד). עכ"ל. והוא מסכים עם כל האמור דאורחיה דקרא לומר בדרך לא זו אף זו, אבל תמיה לי על מה שכתב בספר אברהם אזכור (הנ"ל מערכת ק' אות ק"ט) שכתב מקרא החידוש יקדים תמיד בקרא כ"כ בספר התורה והמצוה סדר טהרה פ"ב פ"י י"א עכ"ל. והוא היפך כל האמור לעיל וגם היפך ממה שכתב בשמו בפרשת משפטים הנ"ל, ולפי שחפשתי בהתורה והמצוה סדר טהרה הנ"ל ולא מצאתי מה שכתב בשמו, ביקשתי מידידי הרב ח"ר רבינו צרפתי הי"ו שיחפש שם, וגם הוא פשפש ולא מצא, והוא הראני מה שכתב בהתורה והמצוה (קונטרס אילת השחר סימן קצ"ט) וזו לשונו: "דרך הכתוב לדבר תמיד בדרך לא זו אף זו דהיינו הדבר שיש בו חידוש יאמר בסוף בענין שיוסיף במאוחר על הקודם ולא בהיפך" עכ"ל, והביא דוגמאות בדברי חז"ל על זה עיין שם והוא מסכים לכל האמור" עכת"ד הגאון השדי חמד ז"ל. [ספר אברהם אזכור אין לי לעיין בו].

ויש לי להעיר בס"ד חדא דמצאיה זו דמצאו הרב שדי חמד ורעו ז"ל בקונטרס אילת השחר (סימן קצ"ט) אינה חדשה, שהרי כבר בהתורה והמצוה משפטים (פסקא מ"ט) שציין לשם הגר"א פאלאג'י כתב הגאון מלבי"ם ז"ל: "יסדנו כלל באילת השחר (כלל קצ"ט) שדרך הכתוב תמיד לדבר בלשון לא זו אף זו, ולא בדרך זו ואין צריך לומר זו, כלומר שהדבר הפשוט יכתוב תמיד בראשונה ודבר שיש בו חידוש ורבותא יכתוב תמיד באחרונה" ע"ש, ומצאתי עוד למלבי"ם ז"ל שכתב כן בפרשת משפטים שם (פסקא צ"ב אות כ"ה) ע"ש. ותו אני תמה שאחר שהגאון שדי חמד ורעו ז"ל חפשו בכל דברות המלבי"ם ז"ל בפרשת טהרה מדוע לא ראו שם (פסקא קי"א) שכתב: "וכבר התבאר אצלינו שדבר שיש בו רבותא כתוב תמיד מאוחר" וכו' ע"ש, וגדולה מזו אני תמה ופלא הוא אצלי שהרי באותו פרק ובאותו מקום שציין אליו הגר"א פאלאג'י ז"ל (במערכת ק' הנ"ל) שם ממש נמצאים דברי הגאון מלבי"ם ז"ל דהיינו בהתורה והמצוה פרשת טהרה פרק ב' סימן י"א (והוא בפסקא ל"ד) וזו לשונו שם: "וכלל בלשון שהדבר שהוא חדוש

במאמר יקדם תמיד כמו שכתבתי בכל הספר, הרי שצדקו דברי הגר"א פאלאג'י ז"ל ודוק. ולפי זה דברי הגאון מלבי"ם ז"ל סותרים זה לזה וצ"ע. [ודע דאפשר שט"ס קלה שנפלה בספר אברהם אזכור גרמה לשד"ח ודעימיה שלא מצאו לדברי הגאון מלבי"ם במקומו, שהרי השד"ח העתיק התורה והמצוה פרשת טהרה פ"ב פ"י י"א, אבל צריך לומר פ"ב סי' י"א ודו"ק. ויש לעיין בגוף ספר אברהם אזכור].

ואחר שנים בא לידי ספר זכר עשות וראיתי שם (מערכת ז' אות א') שהגאון המחבר ז"ל האריך למאוד מאוד בציונים בענין זו אף זו וזו ואין צריך לומר זו אם אמרינן בקרא (ואין לי שום ספר ממה שציין שם), והמגיה הגר"ר רפאל דוד סאבאן ז"ל הוסיף מדיליה בהא, והביא דברי השדי חמד שכתב שלא מצא דברי המלבי"ם ז"ל והוא העיר שאכן מצא המקום וכדכתיבנא בס"ד לעיל ע"ש, אבל לא הדגיש שהוא הוא במקום שציין הגר"א פאלאג'י וכנ"ל וגם לא ראה לדברי המלבי"ם בפרשת משפטים ופרשת טהרה (פסקא קי"א) שהבאנו בס"ד, ושם כתב לתרץ דלא יסתרו דברי הגאון מלבי"ם וזו לשונו: "ועל צד הדוחק יש לומר כי דברי הגאון מלבי"ם בפרשת טהרה (פסקא ל"ד) נאמרו לגבי דבר הלמד בקל וחומר שאזי המלמד שהוא החידוש יכתב ברישא וקדמא ואזלא וכמ"ש הגאון מלבי"ם עצמו בקונטרס אילת השחר (כלל ד') ודוק, עכ"ל. ועיין גם לגאון המובהק מהר"א הכהן ז"ל בספר ברית אברהם (מערכת ל' אות ה') ע"ש.

אבל תמה אני שלא זכר שום חד מהנהו מרבותינו גדולי בתראי ז"ל שהרב החזקוני והרב של"ה כתבו להדיא דדרך המקרא לדבר בזו ואין צריך לומר זו וכדכתיבנא בס"ד. ואולי הרב החזקוני ז"ל על דרך הפשט אמרה ולא לפי דרך דרשות חז"ל ודוק, וצע"ע. [וגוף הענין אם דרך המקרא לדבר בסגנון לא זו אף זו נתבאר אצלנו בארוכה בקונטרס כללי תורה, השי"ת יזכני להוציאו לאורה במהרה עם שאר חדו"ת אכ"ר].

כח. מערכת מ' אות ח'

רבינו הגאון ערך השלחן ז"ל העלה שם שכל מנהג במקום איסור דרבנן ויש לו אפילו פוסק אחד לסמוך עליו, שבקינן ליה ולא מבטלינן ליה ע"ש, וכדבריו מצאתי שכתב מרן ז"ל בבית יוסף או"ח (סימן של"ז סד"ה וכתב הר"ן) וזו לשונו: "ולענין הלכה כיון שהרמב"ם והרא"ש מסכימים לאסור לכבד קרקע שאינו מרוצף הכי נקטינן, אלא אם כן הוא מקום שפשט המנהג להתיר, רכיון דהוא מידי דרבנן ויש להם גדולים על מי שיסמוכו אין מוחין בידן" ע"ש, והרי זה להדיא כמסקנת רבינו הגאון ערך השלחן ז"ל שמנהג במקום איסור דרבנן ויש להן על מי לסמוך שבקינן ליה ולא מבטלינן ליה ע"ש. ועיין לגאב"ד דעיר התורה ג'רבה מוהר"ר יעקב הכהן גדישה ז"ל בספרו דברי יעקב (מערכת ל' אות ב') שהעלה שם שאין לבטל מנהג אע"פ שאינו בנוי ומיוסד על פי סברת רוב הפוסקים עיין שם, והגאון מהרמ"ז ז"ל בהגהותיו אמר משה לשם (דכ"ה ע"ג) כתב עלה הנפק וחתם: "וכנים הרברים" ע"ש. וכיוצא בזה ראיתי שמתבאר מדברי גדול